

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ОЛЬГА РИМАР

**СПОРТ НЕПОВНОСПРАВНИХ:
історія та сучасність**

Львів - 2001

Абонемент
ЛДІФК

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

ОЛЬГА РИМАР

**СПОРТ НЕПОВНОСПРАВНИХ:
історія та сучасність**

Львів – 2001

УДК – 056.266

ББК Ч514(0)90

Римар Ольга Василівна. Спорт неповносправних: історія та сучасність. – Львів, 2001. – 56 с.

Матеріали збірки підготувала аспірант кафедри теорії і методики фізичного виховання Львівського державного інституту фізичної культури

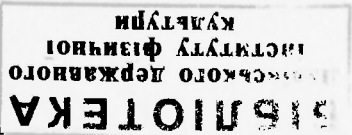
Рекомендується працівникам системи інвалідного спорту України, викладачам, магістрам та студентам спеціалізованих вищих навчальних закладів України, усім, хто цікавиться розвитком спортивного руху

Редактор науковий к.пед.н., професор **Оксана Вацеба**

Рецензенти: д.пед.н., професор **Олександр Куц** (м. Львів)
д.філос.н., професор **Станіслав Варв'янський**
(м. Полтава)
Голова Львівського обласного центру
“Інваспорт” **Вадим Магрілов** (м. Львів)

Рекомендувала до друку Вчена рада Львівського державного інституту фізичної культури (*протокол № 3 від 29 листопада 2001 року*)

Обговорено і затверджено на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання (*протокол № 6 від 19 листопада 2001 року*)

© О.В.РИМАР, 2001

© Львівський державний інститут фізичної культури, 2001

ВСТУП

Фізична культура і спорт в нашій державі стають чимраз активнішим фактором у боротьбі за здоров'я людей. У законі України “Про фізичну культуру і спорт” наголошується, що “фізична культура – складова частина загальної культури суспільства, яка спрямована на зміцнення здоров'я, гармонійний розвиток, підвищення фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості”.

Водночас є категорія людей з різними вадами здоров'я, котрі, внаслідок різних причин, не мають можливостей займатися фізичною культурою і спортом. Мова йде про інвалідів.

До останнього часу в нашій державі інвалідам не приділялось належної уваги, але процеси демократизації і гуманізації українського суспільства активізували цю проблему. Україна стала повноправним членом паралімпійського руху і тому постають проблеми всебічного вивчення, осмислення й аналізу розвитку інвалідного спорту.

В останні кілька десятиліть в олімпійському русі виразно структурується одна із його форм – паралімпійський спорт.

Паралімпійський рух сьогодні – одне з помітних явищ не тільки у міжнародному спортивному співтоваристві, але й важливий чинник гуманізації суспільства, адаптації до повноцінного життя великої кількості неповносправних осіб, потужний засіб використання спорту в реабілітаційних цілях тощо. За останні роки потужного звучання набули найбільші змагання паралімпійського руху – Паралімпійські ігри. Традиція їх проведення має давні історичні корені. Разом з тим, у вітчизняній та сучасній українській науково-методичній літературі бракує ґрунтовних аналітичних праць щодо особливостей зародження, розвитку, організації паралімпійського руху. Наш пошук літературних джерел відразу окреслив проблему обмеженої кількості наукових чи навіть науково-популярних розробок з питань паралімпійського руху в Україні.

З метою розширення знань про спорт неповносправних ми підготували цю збірку для працівників системи інвалідного спорту України, викладачів, магістрів та студентів спеціалізованих вищих навчальних закладів України, усіх, хто цікавиться розвитком спортивного руху.

Вивчаючи передумови зародження, особливості розвитку та функціонування літніх та зимових Паралімпійських ігор, Спеціальних Олімпійських ігор та Всесвітніх ігор глухих спортсменів, ми скористалися широким доробком світової науки, зокрема в галузі медицини, соціології, фізичної реабілітації, теорії та історії спорту, організації й методики проведення змагань. Основними носіями інформації слугували: міжнародна комп'ютерна мережа інтернет, окремі праці українських та російських вчених, опитування та інтерв'ювання керівників системи "Інваспорт" України.

Автор з вдячністю прийме зауваження і поради щодо змісту подальшого вдосконалення матеріалів про історію і сучасний стан розвитку спорту серед неповносправних осіб.

Римар Ольга,
грудень 2001 року,
м. Львів

1. ПЕРЕДУМОВИ ЗАРОДЖЕННЯ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

У системі понять олімпійської проблематики центральне місце посідає олімпійський рух як «всесвітньо, регіонально і національно організована на підставі спортивних інтересів суспільна і державна діяльність, яка спрямована на зберігання, продовження і розвиток традицій Олімпійських ігор і подібних до них комплексних змагань, що мають своєю метою розповсюдження і утвердження серед спортсменів і прихильників спорту у всьому світі олімпійських ідеалів» [1]. Олімпійський рух складається з двох взаємопов'язаних, але самостійних підрозділів:

- власне олімпійського руху, що безпосередньо пов'язаний з Олімпійськими іграми;

- довкола олімпійського руху, який пов'язаний із комплексними спортивними змаганнями (Іграми) національного, регіонального, континентального і всесвітнього характеру, що проводяться під патронажем Міжнародного олімпійського комітету (МОК). Масштабність другого підрозділу і його автономність, дає підставу назвати його паралімпійським рухом, тим більш, що цей термін вже використовується у назві ігор олімпійського циклу серед спортсменів-інвалідів.

Генеza паралімпійського руху закладена у природному розвитку загальнолюдської культури, у прагненні людей до спілкування, взаєморозуміння в ім'я духовного і фізичного удосконалення.

Загальновідомо, що спорт допомагає психічному і фізичному вдосконаленню людей, дарує радість спілкування, повноцінного світосприйняття тощо. Але є у спорті й інша сторона – в останній час все частіше спорт стає засобом соціальної реабілітації людей, уражених недугою. Серйозні фізичні недоліки, які порушують рухову функцію і координацію, здебільшого вносять психологічну напругу, що ускладнює або навіть здебільшого унеможлиблює контакт із зовнішнім світом. Активна участь у спортивній діяльності покращує психічний стан інвалідів і сприяє їхній соціальній інтеграції. Якщо врахувати, що кожний десятий у світі – повний або частковий інвалід, то стає очевидною значимість цього засобу. Тому змагання інвалідів необхідним чином вписуються в загальне спортивне життя.

Фізичні вправи використовувалися інвалідами ще у Стародавній Греції. Вже тоді ветерани воєн відновлювалися за допомогою масажу і

фізичних вправ [2]. Сучасні відомості про спорт для фізично неповноцінних людей відносяться до періоду Першої світової війни. Тоді цей рух було використано як форму і засіб лікування, особливо серед сліпих і ампутованих військовослужбовців. Окремі спортивні клуби для глухих існували вже наприкінці XVIII століття, зокрема є відомості про діяльність (починаючи з 1888 року) такого клубу в Берліні [3].

Зауважимо, що світову організацію спорту для глухих осіб було засновано у 1924 році. Однак, глухі ніколи не були об'єднанні з інвалідами інших нозологій (групи інвалідності) і до цього часу вони організують власні світові ігри, які здебільшого іменуються «Тихі Ігри» або Дефлімпійські ігри.

Водночас, на початку XX століття ентузіазм та інтерес неповносправних до фізичних вправ не був довготривалим. До 1940 року медицина мало що могла зробити для інвалідів, особливо для тих, які постраждали від спинних травм, а по-друге суспільство не визнавало того що інвалід може займатися спортом [2]. Більшість із них вмирили через деякий час після травми від подальших ускладнень, а інколи - від втрати бажання жити.

Суттєві зміни у громадській думці та в житті інвалідів, які століттями вважались безнадійними каліками з невеликою тривалістю життя, відбулися в результаті формування нової концепції широких можливостей людей з ураженнями спинного мозку, яка з'явилась у стінах Сток-Мандевільського шпиталю, де вперше було розглянуто всі аспекти цієї дуже складної і, водночас недооціненої суспільством проблеми - використання спорту, як складової клінічного лікування. Це допомагало повернути інвалідам не тільки фізичну силу, але й активність мислення, самоповагу, впевненість у собі.

Цьому у великій мірі сприяли різні фактори, які М.М. Башкірова розбиває на три основні групи:

1. Спорт став однією з найбільш популярних форм дозвілля внаслідок:

- усвідомлення значимості спорту, активізація олімпійської ідеї, гуманізація олімпійського руху;
- вплив науково-технічної революції;
- збільшення кількості вільного часу;
- зростання добробуту;
- зміни у сфері освіти.

2. Інваліди Другої світової війни у процесі реабілітації звикли до активної фізичної діяльності.

3. Збільшилась кількість інвалідів. Суспільство перестало дивитись на цю категорію осіб як на відлюдків [4].

Під час Другої Світової війни, коли збільшилось число пошкоджень, ідею спорту, як лікування і реабілітації було відновлено. У 1944 році лікаря нейрохірурга Людвіга Гуттмана, котрий спеціалізувався на лікуванні спинних травм, було призначено британським урядом на посаду директора Сток-Мандевільської лікарні. Згодом на базі цієї установи в англійському місті Ейлсбері було засновано центр лікування спинальних травм. Долаючи столітні стереотипи щодо осіб з фізичними вадами, Людвіг Гуттман вважав, що важливе не те, що втрачене, важливе те, що залишилося [5]. Відповідно до цієї концепції він долучив засоби спорту в процес реабілітації солдатів із ураженнями спинного мозку. Засновник паралімпійського спорту дотримувався думки, що військовики із спинними травмами повинні не лише виживати, а мають право нормально жити у суспільстві, як активні його члени. Л. Гуттман застосовував спорт у реабілітаційній програмі, в якій враховувалося: по-перше - тренування тіла; по-друге - відродження сенсу життєвих цінностей. У лікарні Л. Гуттман спочатку розпочав тренування хворих зі стрільби з лука, а згодом - з таких видів спорту як: теніс, баскетбол, волейбол, настільний теніс, плавання, перегони на візках, рукоборство, легка атлетика тощо [6].

Зауважимо одну велику дату. 28 липня 1948 року цей лікар організує у Великобританії Сток-Мандевільські ігри, де в змаганнях зі стрільби з лука брали участь шістнадцять паралізованих чоловіків і жінок - колишніх військовослужбовців [7, с. 417]. Цікаво, що у той же день відкрились Олімпійські ігри в Лондоні. Це і наштотувало Л. Гуттмана на ідею про проведення паралельно з Олімпійськими іграми міжнародних ігор паралегіків [8, с. 23].

У наступні роки кількість учасників таких змагань збільшувалась, розширювався і діапазон видів спорту. Ідея проведення подібних ігор для інвалідів перетнула кордони Великобританії й ці змагання стали щорічним міжнародним фестивалем. З 1952 року такі Ігри стали проводитись за участю спортсменів-інвалідів із Голландії, Німеччини, Швеції, Норвегії [7, с. 417].

У 1956 році Людвіг Гуттман розробляє хартію спортсменів-інвалідів, формує засади, на яких далі розвивається спорт неповносправних людей. «Мета Сток-Мандевільських Ігор, - писав

Гуттман, - об'єднати паралізованих чоловіків і жінок з усіх частин світу в міжнародному паралімпійському русі, й нехай спорт вдихне надії підбадьорить тисячі паралізованих" [5]. Символічно, що під час проведення Олімпійських ігор у Мельбурні (Австралія), Сток-Мандевільські Ігри було нагороджено Кубком Фернлі. Такий почесний приз вручається організації, яка досягла значних успіхів у популяризації олімпійського руху.

Важливою умовою подальшого розвитку спорту неповносправних була його організаційна структуризація. Для керівництва міжнародними іграми інвалідів було утворено Міжнародну Сток-Мандевільську федерацію згодом перейменовану у Міжнародну Сток-Мандевільську федерацію спорту інвалідів на візках, яка встановила тісні зв'язки з Міжнародним Олімпійським комітетом (МОК). У 1956 році під час проведення Олімпійських ігор у Мельбурні МОК нагородив Міжнародну Сток-Мандевільську федерацію спеціальним кубком за втілення олімпійських ідеалів гуманізму.

Поступово міжнародне співтовариство переконувалося в тому, що спорт не є прерогативою лише здорових людей і, що інваліди, навіть такими важкими травмами, як пошкодження хребта, при бажанні можуть стати спортсменами і брати участь у змаганнях [7, с. 417].

Таким чином, предтечею зародження паралімпійського руху можна вважати діяльність спортивних клубів для глухих, які функціонували наприкінці XIX століття. Однак, ці клуби об'єднували неповносправних осіб із вродженими відхиленнями у здоров'ї. Використання фізичних вправ неповносправними з набутими пошкодженнями мало місце післявоєнні періоди, коли перед суспільством поставала проблема реабілітації жертв війни. Однак, якщо після Першої Світової війни цей рух не набув поширення, то після Другої Світової війни завдяки зусиллям англійського лікаря Л. Гуттмана спорт повноправно увійшов у життя інвалідів. Зародження Паралімпійських ігор відноситься до кінця 40-х років XX століття. Слід зазначити, що спочатку спорт розглядався тільки як засіб реабілітації інвалідів. З часом, спорт серед неповносправних застосовується як змагальна діяльність.

Підсумовуючи вищесказане, підкреслимо, що своєрідним суб'єктивним чинником розвитку Паралімпійських ігор була наявність великої кількості інвалідів - жертв війни. Зародження Паралімпійських ігор саме після Другої світової війни, а не після Першої, можна пов'язати також із тим, що в цей час різні види спорту набули ваги, популярності суспільного значення та активного поширення у всьому світі.

2. ГЕНЕЗА ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Паралімпійські ігри проводяться з літніх та зимових видів спорту. Такі змагання відбуваються у різний час із притаманною лише для них специфікою, мають свою історію зародження, розвитку і функціонування. Тому розглянемо окремо особливості проведення літніх та зимових Паралімпійських ігор.

2.1. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛІТНІХ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Завдяки зусиллям Л.Гуттмана, який на практиці довів, що спорт для людей з фізичними вадами створює передумови для успішної життєдіяльності, відновлює психічну рівновагу, дозволяє повернутися до повноцінного життя, незважаючи на фізичні негаразди та зусиллями Міжнародної федерації Сток-Мандевільських ігор, у 1960 році в Римі, через кілька тижнів після завершення Ігор XVII Олімпіади, були проведені перші, офіційно визнані, міжнародні змагання інвалідів.

Після завершення Олімпійських ігор у Мельбурні (1956 р.) Міжнародна Сток-Мандевільська федерація разом з МОК вирішили проводити міжнародні ігри спортсменів-інвалідів у рамках олімпійського руху [9].

У 1960 році з 18 по 25 вересня Ігри для інвалідів вперше проводились не на території Великобританії, а в столиці Італії – Римі, одразу після завершення літніх Олімпійських ігор. У цих змаганнях брало участь 360 паралізованих спортсменів, які представляли 24 країни [9, с. 417-418]. Спортсмени змагалися тільки на візках. Фізично здорових атлетів на спортивних олімпійських аренах змінили люди мужнього характеру, які започаткували змагання, що пізніше отримали назву «Паралімпійські Ігри». Варто зауважити, що ні олімпійське селище, ні місця змагань не були спеціально пристосовані до інвалідних візків. Тому в Іграх брала участь велика кількість військовиків-волонтерів, які допомагали інвалідам пересуватися до місць змагань. Програма передбачала змагання з таких видів спорту: стрільба з лука, плавання, баскетбол, фехтування, метання спису, настільний теніс і п'ятиборство. Найчисельнішою була команда Італії, яка виборола найбільшу кількість медалей. Друге і третє місця посіли збірні Великобританії і США [10].

В таблиці 1 представлено статистичну інформацію про кількість країн-учасниць, кількість спортсменів-учасників та місця проведення Паралімпійських ігор. Зауважимо, що з кожним роком помітним є збільшення кількісних показників проведення Паралімпіад. С усі підстави твердити, що Паралімпійські Ігри набувають неабиякої міжнародної популярності та зацікавленості з боку світової громадськості.

Таблиця 1

Хронологія проведення, кількість спортсменів та країн-учасниць літніх Паралімпійських ігор

Рік проведення	Країна організатор	Місце проведення	Кількість спортсменів	Кількість країн учасниць	Вид інвалідності
1960	Італія	Рим	360	24	атлети з ПОРА
1964	Японія	Токіо	390	22	атлети з ПОРА
1968	Ізраїль	Тель-Авів	1100	29	атлети з ПОРА
1972	ФРН	Хайдельберг	1400	44	атлети: ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору
1976	Канада	Торонто	2700	42	атлети: ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти
1980	Голандія	Арнхем	2560	42	атлети: ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем
1984	США Англія	Нью-Йорк Сток-Мандевіль	2500	42	атлети: ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем

Рік проведення	Країна організатор	Місце проведення	Кількість спортсменів	Кількість країн учасниць	Вид інвалідності
1988	Південна Корея	Сеул	3030	61	атлети: <ul style="list-style-type: none"> ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем
1992	Іспанія	Барселона	3200	84	атлети: <ul style="list-style-type: none"> ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем
1996	США	Атланта	3310	103	атлети: <ul style="list-style-type: none"> ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем ▪ з розумовими вадами
2000	Австралія	Сідней	3824	125	атлети: <ul style="list-style-type: none"> ▪ з ПОРА ▪ з вадами зору ▪ ампутанти ▪ з церебральним паралічем ▪ з розумовими вадами

У 1964 році ігри для інвалідів відбувалися в Токіо, де змагалось 390 спортсменів із 22 країн. Впродовж двох тижнів спортсмени змінили умови і ритм свого життя: брали участь в офіційних змаганнях, в усіх громадських заходах, включаючи огляд історичних місць Японії. Токійські ігри показали чималу адаптивність і готовність неповносправних до великих навантажень і цікавість до різноманітних суспільно-культурних заходів. Саме в Японії Ігри вперше були названі

“паралімпійськими” [2]. Було представлено декілька нових видів спорту – естафета 4 x 60 м, слалом на візках, важка атлетика, метання диску. Результатом проведення Ігор в Японії стало відкриття спеціалізованих підприємств, які надали інвалідам робочі місця [11].

На іграх в Токіо вперше було репрезентовано Паралімпійський прапор, гімн і символ. Емблема Паралімпійських Ігор – складається з трьох з'єднаних між собою напівсфер (зверху – зеленого кольору, ліворуч - червоного, праворуч - синього) (рисунок). Ці три напівсфери символічно відображають найсуттєвіші компоненти розвитку людини: розум, тіло, нескорений дух. Саме цю словосполучу “Розум, тіло, нескорений дух” затверджено гаслом Міжнародного Паралімпійського комітету.

Паралімпійський прапор має білу основу без кантів. В його центрі розташовано паралімпійський символ з трьох напівсфер [12].

Рисунок 1. Емблема паралімпійського руху

Термін «Паралімпіада» спочатку складався з двох слів: «параплегія» і «олімпіада». Згодом, коли такі ігри стали відбуватися регулярно і включали змагання не тільки спортсменів з параплегією, було обрано латинське значення префікса «пара» - що означає приєднатися. Тобто, термін «Паралімпіада» став означати, що ігри для інвалідів приєднуються до Олімпійських ігор [7, с. 418].

Сучасні Паралімпійські ігри - це Олімпійські ігри для інвалідів, які проводяться один раз в чотири роки у тій же країні, де і Олімпійські ігри з літніх і зимових видів спорту. В них беруть участь інваліди різних категорій: з паралічем двох верхніх або двох нижніх кінцівок; з паралічем усіх чотирьох кінцівок; з ампутованими кінцівками; ті, що

страждають церебральним паралічем; сліпі та особи з вадами розумового розвитку [2].

У 1968 році з 4 по 13 листопада відбулися Паралімпійські ігри в Тель-Авіві, де брало участь у змаганнях 1100 атлетів. Вони представляли 29 країн світу. Зауважимо, що на цих іграх змагалися тільки спортсмени з порушеннями опорно-рухового апарату [5] і вперше Паралімпійські ігри проводились не в олімпійській столиці. Оскільки в організаторів Олімпійських ігор 1968 році в Мехіко виникли труднощі в розміщенні паралімпійців, змагання було зорганізовано в Тель-Авіві (Ізраїль). Знову до програми Ігор було включено нові види спорту: жіночий баскетбол, важка атлетика. Найсильнішою виявилась збірна команда США. Серед її здобутків 30 золотих медалей. Другою була команда Великобританії – 27 золотих медалей, третьою – Ізраїлю – 15 золотих медалей [13].

У Паралімпійських Іграх 1972 року (Хайдельберг, ФРН) брало участь 1400 спортсменів із 44 країн. Ігри також проводились не в олімпійській столиці, оскільки в організаторів внаслідок технічних причин також виникли труднощі в розміщенні паралімпійців. Міжнародна Сток-Мандевільська федерація, а саме вона була тією організацією, що відповідала за проведення Паралімпійських ігор, дозволила проведення Паралімпійських ігор у німецькому містечку Хайдельбергу. Ігри були відкриті президентом тодішньої Федеративної Республіки Німеччини. Ці змагання засвідчили солідарність, дружбу, добру волю неповносправних людей. Дух змагань був величним, бажання перемогти – сильним. Проте Паралімпіада мала глибші зміст та завдання: об'єднати неповносправних людей різних країн. Паралімпійський рух, що особливо помітно було в Хайдельбергу, з однієї сторони, став потужним життєвим стимулом для мільйонів інвалідів, з іншої – мав велике виховне значення для здорових людей. У деяких видах спорту організатори допустили до змагань поза конкурсом німецьких спортсменів (як господарів) з порушеннями зору. Це було своєрідною пробою для подальшого допуску спортсменів з цими видами уражень [8, с. 24].

Паралімпійські ігри, організовані в Торонто в 1976 році з 3 по 11 серпня, включали в програму, окрім змагань інвалідів з порушеннями опорно-рухового апарату, ще і змагання спортсменів-ампутантів та інвалідів з вадами зору [14]. Вперше Паралімпійські ігри транслювались телебаченням, але лише на території Канади.

У 1980 році Паралімпійські ігри пройшли в Арнхемі (Голландія куди прибуло більше 2500 спортсменів із 42 країн. Зазначимо, керівництво спортивним рухом колишнього Радянського Союзу, столиці якого у 1980 році приймала Ігри XX Олімпіади, відмовилось від проведення, не пояснюючи причин відмови. Міжнародна Сток-Мандевільська федерація запропонувала провести Паралімпійські ігри в Голландії. На цих змаганнях було введено нові види спорту: волейбол голбол, як показові види спорту. Розширилось представництво спортсменів, тобто участь брали також інваліди з наслідками дитячого церебрального паралічу, сліпі та слабозорі спортсмени, а також спортсмени-ампутанти [15].

Після Ігор в Арнхемі у 1982 році було створено Міжнародний координаційний комітет Всесвітньої організації спорту інвалідів, метою якого було об'єднання і зближення національних федерацій спортсменів інвалідів усього світу [8, с. 25].

У 1984 році Паралімпійські ігри проводилися по обидва бoki Атлантики. Змагання для спортсменів на візках проводилися в Сток-Мандевілі (Англія), решта спортсменів змагалися в Нью-Йорку. Справа полягала в тому, що спортсмени на візках хотіли провести свої Ігри окремо від спортсменів інших нозологій. Місцем їх змагань було обрано Сток-Мандевіль. У Нью-Йорку Ігри проводилися з 16 по 30 червня, брало участь 1700 спортсменів з 41 країни. Вони змагалися з таких видів спорту: спортсмени з порушеннями опорно-рухового апарату – з легкої атлетики, стрільби з лука, плавання, настільного тенісу, волейболу, пауерліфтингу, хокею на траві; спортсмени з наслідками церебрального паралічу – з легкої атлетики, стрільби з пневматичної зброї, стрільби з лука, плавання, настільного тенісу, боччії, пауерліфтингу, футболу, велоспорту, кінного спорту; спортсмени з вадами зору – з легкої атлетики, плавання, голболу, боротьби; спортсмени-ампутанти – з легкої атлетики, стрільби з лука, стрільби з пневматичної зброї, плавання, настільного тенісу, волейболу, пауерліфтингу, баскетболу. Найкраще виступила команда США, завоювавши 276 медалей серед яких 10 золотих. У Сток-Мандевілі ігри проводилися з 22 липня до 1 серпня, брало участь 2300 спортсменів з 45 країн. Вони змагалися з таких видів спорту: стрільба з лука, стрільба з пневматичної зброї, легка атлетика, баскетбол, фехтування, футбол, хокей на траві, плавання, настільний теніс, пауерліфтинг. Вперше до програми було включено марафон на інвалідних візках, як показовий вид спорту.

Зазначимо, що Паралімпійські ігри 1984 року вперше було проведено неутралізовано під контролем єдиного міжнародного органу – Міжнародного координаційного комітету Всесвітньої організації спорту інвалідів [16].

Визначальними варто вважати Паралімпійські ігри, проведені в Сеулі у 1988 році. У Паралімпійському селищі було розташовано близько трьох тисяч спортсменів. Програма ігор включала змагання з 16 видів спорту: стрільба з луку, легка атлетика, баскетбол, футбол, волейбол, настільний теніс, фехтування, боччія, стрільба з пневматичної зброї, голбол, дзюдо, велоспорт, плавання, марафон на візках, хокей на траві, пауерліфтинг. Показовим видом спорту був теніс на інвалідних візках. Всього в Паралімпіаді взяло участь 3030 спортсменів з 61 країни. Найчисельнішою була збірна команда США - 502 спортсмена. Вони були кращими і вибороли 87 золотих, 87 срібних і 81 бронзові нагороди [17]. Вперше паралімпійці отримали доступ до основних місць проведення Олімпіади - спортсмени змагались на тих же спорудах, що і олімпійці.

У 90-ті роки Паралімпійські ігри набули широкої популярності й стали неабиякими подіями у суспільно-спортивному житті світової спільноти. Достатньо сказати, що у Паралімпійських іграх 1992 року у Барселоні взяло участь 3200 спортсменів-інвалідів з 84 країн, що на 23 країни більше, ніж на попередніх Іграх. Паралімпійців обслуговувало майже 20 тисяч волонтерів [6]. Вперше активно працювало телебачення - Ігри транслювались на весь світ.

У 1996 році на Паралімпійських іграх в Атланті (США) змагалося 3218 спортсменів із 102 країн світу. На цих іграх вперше до змагань допускались атлети з вадами розумового розвитку.

На ігри прибуло 3218 спортсменів із 102 країн світу. До участі в X Паралімпійських іграх було допущено вперше спортсменів таких країн: Анголи, Азербайджану, Боснії/Герцеговини, Гаяни, Науру, Папуа Нової Гвінеї, Сьєра Леоне. X Паралімпійські ігри почалися не в середині серпня, коли відбулося офіційне їхнє відкриття, а на 10 днів раніше, коли тогочасний президент США Білл Клінтон дав старт 1000-мильному марафону від столиці країни до столиці Паралімпіади-96.

Паралімпійський смолоскип запалив альпініст Марк Вельман (США), який незважаючи на параліч ніг, підкорює гірські вершини [17]. Для цього спортсмена на стадіоні було зроблено спеціальну тралесію, з

допомогою якої, на руках, він наблизився до Олімпійської чаші, що запалити вогонь X Паралімпійських ігор.

За кількісним складом учасники ігор розподілилися на кілька умовних груп. Такі країни, як Люксембург, Макао, Панама, Катар, Фарерські острови, Саудівська Аравія, Румунія делегували на Паралімпіаду лише по одному спортсмену. По двоє атлетів представлял 20 країн. Шість країн надіслали до Атланти по три спортсмени. Найхарактернішим показником була кількість учасників, що коливалася в межах від 9 до 65 спортсменів.

Особливу групу складали економічно високорозвинені країни, де спорт інвалідів успішно розвивається. Збірна США складалася із 31 спортсменів, Великобританії - 244, Німеччини - 227, Іспанії - 190, Австралії - 157, Франції - 142, Канади - 132, Швеції - 110, Нідерландів - 102.

До програми Паралімпіади увійшли: стрільба з лука, легка атлетика, марафон на візках, кінний спорт, фехтування, футбол, голбол, баскетбол, дзюдо, хокей на траві, пауерліфтинг (підняття ваги лежачи), стрільба пневматичної зброї, плавання, теніс, настільний теніс, волейбол сидячи, волейбол стоячи. Два види - регбі і вітрильний спорт - були представлені поза програмою як показові види спорту [18].

Країни колишнього Радянського Союзу були представлені на Паралімпіаді таким чином: Росія - 58 спортсменів, Україна - 31, Білорус - 15, Казахстан - 13, Естонія - 10, Литва - 9, Латвія - 6, Вірменія - 5, Молдова - 5, Киргизія - 2, Азербайджан - 2.

Збірну України представляли інваліди трьох нозологій: інваліди з пошкодженнями опорно-рухового апарату, інваліди з вадами зору та з відхиленням інтелекту, Українська команда виступала у п'яти видах паралімпійської програми, а саме: легкій атлетиці, плаванні, пауерліфтингу, стрільбі з лука, волейболу сидячи. За підсумками Паралімпіади 1996 року спортсмени України завоювали 7 медалей, серед яких 1 золота, 4 срібні і 2 бронзові [17].

У 2000 році в австралійському Сідней змагалась найбільша кількість паралімпійців за усю історію проведення цих змагань - 4000 спортсменів з 125 країн, що на 21% більше, ніж було в Атланті [8, с. 27]. Новими паралімпійськими видами спорту стали регбі на візках і вітрильний спорт. Програма складалася із 18 видів спорту, 14 з них входять до олімпійської програми. На Паралімпіаді-2000 було представлено

рекордну кількість країн – 125, що зробило ці Ігри наймасштабнішими Паралімпійськими іграми. Впродовж Ігор сіднейське паралімпійське селище стало домішкою для 7119 учасників: 4000 – спортсменів-паралімпійців, 2315 – офіційних осіб та 804 – технічних представників [18].

Українська паралімпійська делегація в Сідней складалася із 67 спортсменів та 34 офіційних осіб. Спортсмени-паралімпійці України виступали у змаганнях з 8-ми видів спорту: легка атлетика, плавання, стрільба з лука, пауерліфтинг, теніс настільний, футбол, дзюдо і фехтування, тобто найбільш престижних видах спортивної програми Паралімпійських ігор. Українські спортсмени гідно представили Україну на Паралімпіаді, виборовши 37 медалей: 3 золотих, 20 срібних і 14 бронзових нагороди. Було встановлено 19 рекордів: світу – 2, Європи – 3, України – 14. Золоті медалі вибороли: Юрій Андрушин (плавання), Олександр Машенко (плавання), Олександр Ясиновий (легка атлетика). Срібними медалями було нагороджено футбольну команду у складі: Сергій Бабій, Володимир Кабанов, Микола Ковальський, Сергій Крот, Ігор Литвиненко, Андрій Цуканов, Валерій Новопольцев, Андрій Розтока, Євген Жучинін, Тарас Дутко, Сергій Вакуленко. Три срібні медалі з плавання в активі Олени Акоюн. По дві срібні медалі з легкої атлетики а активі у Антона Скачкова, Сергія Норенка, Романа Дзюби. По одній срібній медалі здобули: легка атлетика – Олександр Ясиновий, Сергій Колос, Данило Середин, Олександр Іванюхін, Ігор Горбенко, Іван Кіценко, Ігор Пашенко, Ігор Боднар; пауерліфтинг – Лідія Соловійова; стрільба з лука – Сергій Атаманенко.

Бронзові медалі: по дві завоювали в легкій атлетиці – Андрій Данилов та в плаванні Руслан Бурлаков; по одній – в легкій атлетиці Сергій Норенко, Данило Середин, Олександр Іванюхін, Ігор Горбенко, Ігор Пашенко, Інна Дяченко, Андрій Жильцов, Вадим Калмиков; в пауерліфтингу Людмила Османова; з настільного тенісу Наталія Іванова [19].

Світовою спільнотою належним чином було відзначено досягнення паралімпійців України, які незважаючи на соціально-економічні труднощі, завоювали 37 медалей – на 23 більше, ніж в Атланті [20]. Екс-президент МОК Хуан Антоніо Самаранч відзначив феноменальний прогрес саме української паралімпійської дружини. Саме Україна, на думку світової громадськості, нині є одним із лідерів за темпами розвитку паралімпійського руху [21].

Аналізуючи виступи представників України в Паралімпійських іграх зауважимо, що молода держава успішно і впевнено задекларувала про своє ставлення до паралімпійського руху як до вагомого соціального і спортивного явища. Вцілому підсумовуючи особливості розвитку паралімпійського руху, підкреслимо, що починаючи з 1960 року Паралімпійські ігри з літніх видів спорту проводяться відразу після закінчення Олімпійських ігор у тому ж місті й на тій же спортивній базі. Програма Паралімпійських ігор передбачає не лише спортивні змагання, але й різноманітні суспільно-культурні заходи, під час яких неповносправні атлети активно спілкуються із здоровими. Це дозволяє їм відчувати себе повноцінними людьми, вартими уваги суспільства. Саме в цьому полягає важлива соціальна функція Паралімпійських ігор.

Від проведення одних Паралімпійських ігор до наступних спостерігається тенденція до збільшення кількості країн-учасниць і кількості спортсменів. Постійно розширюється програма паралімпійських змагань. До участі в Паралімпійських іграх шоразу приєднуються представники інших нозологій. Так, з 1960 року в цих міжнародних змаганнях брали участь лише спортсмени з порушеннями опорно-рухового апарату, з 1976 року до них приєдналися спортсмени-ампутанти та інваліди з вадами зору, з 1980 року - інваліди з наслідками дитячого церебрального паралічу, а з 1996 року - ще й інваліди з вадами розумового розвитку.

Паралімпійський рух сьогодні – це важливий чинник міжнародного олімпійського руху та суспільно-політичного життя, який активно утверджується і в Україні.

2.2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗИМОВИХ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Спортивні змагання для інвалідів у зимових видах спорту беруть початок в період після завершення Другої світової війни. Для фізичної реабілітації і соціалізації хворих, особливо з ампутованою однією нижньою кінцівкою, фахівці використовували, серед інших, і такий засіб, як ходьба на лижах (хворий спирався на милиці, а здорова нога пересувала лижу). Таке нововведення отримало назву лижний спорт з трьома доріжками. Поступово інваліди опановували техніку цього виду спорту і в лютому 1948 року 17 спортсменів-інвалідів із Австрії взяли участь у перших змаганнях з лижних перегонів. Ця подія викликала

чималий інтерес і через рік в Бедгастені (Австрія) відбувся чемпіонат Австрії з лижного спорту. Фактично це були перші такого змісту змагання серед неповносправних.

В цілому, зимові міжнародні змагання для інвалідів усіх нозологій своїми витокami торкаються початку 70-х років ХХ століття. В 1974 році було проведено перший зимовий чемпіонат світу для неповносправних осіб, який відбувався у Гранд Борнанді (Франція). До програми змагань були включені змагання з перегонів на лижах та гірськолижного спорту. В цих змаганнях брали участь сліпі та ампутовані спортсмени.

Перші зимові Паралімпійські ігри було проведено в 1976 році в Ерншельдсвік (Швеція). В них взяло участь близько 250 спортсменів із 14 країн. Програма змагань включала лижний і гірськолижний спорт. Показовим видом спорту було обрано перегони на санках. У перших Паралімпійських іграх взяли участь спортсмени з вадами зору та з ампутованими кінцівками.

Успіх перших Паралімпійських ігор сприяв проведенню у 1980 році других Паралімпійських ігор. Вони відбулися у норвезькій столиці - місті Осло. В офіційну програму змагань, окрім згаданих видів спорту, було включено ще і санний спорт. Участь в Іграх брали спортсмени усіх нозологій, всього 350 спортсменів із 18 країн. З того часу в зимових Паралімпійських іграх змагаються спортсмени усіх нозологій [22].

У 1984 році в австрійському місті Інсбруку проводяться III Паралімпійські ігри, за участю 350 спортсменів, але вже із 22 країн. Новим було те, що спортсмени з ампутованими нижніми кінцівками вперше показово виступили на зимових Олімпійських іграх в Сараєво (Югославія) (1984 рік) у гігантському слаломі.

У 1988 році Паралімпійські ігри проходять в тому ж місті, де і попередні змагання, оскільки в організаторів Олімпійських ігор в Калгарі (Канада) виникли фінансові та технічні труднощі щодо розміщення паралімпійців. Участь у змаганнях брало близько 400 спортсменів із 22 країн. Програма змагань передбачала лижний, гірськолижний та санний спорт. До програми було внесено також показовий вид спорту - їзда на лижах сидячи. Зауважимо, що саме в цих Іграх вперше серед країн-учасниць були спортсмени колишнього СРСР.

У 1992 році зимові Паралімпійські ігри проведено в Альбервілі (Франція). Підкреслимо, що вперше за історію проведення зимових Паралімпійських ігор, змагання відбулися в тому самому місці, де і

Олімпійські ігри. Внаслідок недостатнього фінансування цих ігор – у програму було включено лише два види спорту: гірськолижний і лижний спорт. Саме ці види були і показовими у виконанні спортсменів з вадами розумового розвитку. Учасників змагань налічувалося 475 спортсменів із 24 країн [23]. У 1992 році зимові Олімпійські ігри востаннє проводилися в той же рік, що й Ігри Олімпіади. МОК прийняв рішення у подальшому проводити Ігри Олімпіад та зимові Олімпійські ігри, а відтак і Паралімпійські почергово з інтервалом у 2 роки [7, с. 249].

Таким чином, VI Паралімпійські ігри проводяться вже у 1994 році у Лїлехаммері (Норвегія), де взяло участь близько 1 тис. спортсменів-інвалідів. Це були найчисельніші за кількістю учасників Паралімпійські ігри. Вони тривали з 10 по 19 березня 1994 року. На церемонії відкриття і закриття VI Паралімпійських ігор були присутні король і королева Норвегії. Ці Ігри сприяли розширенню кількості програмних видів спорту: гірські лижі, перегони на лижах, а також нові для Паралімпіад види спорту: санний та ковзанярський спорт, спеціальний санний хокей на льоду, біатлон. У неофіційному командному заліку збірна Норвегії посіла перше місце. Ці змагання мали й неабияке соціальне значення. Спортсмени-паралімпійці відчували увагу владних, громадських, політичних та інших структур.

Підсумовуючи, підкреслимо, що сучасні зимові Паралімпійські ігри - це Олімпійські змагання для інвалідів, які проводяться один раз в чотири роки у тій же країні, де і Олімпійські ігри з зимових видів спорту (таблиця 2). В них беруть участь інваліди різних категорій. Зокрема:

- особи з вадами зору;
- особи з порушеннями опорно-рухового апарату;
- особи з ампутованими кінцівками;
- особи з церебральним паралічем.

При цьому зауважимо, що змагання для осіб з вадами розумового розвитку сьогодні вилучені з програми літніх та зимових Паралімпійських ігор внаслідок численних порушень правил змагань на Паралімпіаді-2000 (Сідней). Наразі питання щодо допуску до Паралімпійських ігор осіб цієї нозології не вирішено.

**Хронологія проведення, кількість спортсменів
та країн-учасниць зимових Паралімпійських ігор**

Рік	Місто-організатор	Країна-організатор	Кількість країн-учасниць	Кількість спортсменів	Вид інвалідності	Кількість видів спорту
1976	Ерншельдсвік	Швеція	14	250	атлети: ▪ з вадами зору ▪ ампутанти	2
1980	Осло	Норвегія	18	350	усі види	3
1984	Інсбрук	Австрія	22	350	усі види	3
1988	Інсбрук	Австрія	22	397	усі види	3
1992	Альбервіль	Франція	24	475	усі види	2
1994	Ліллехаммер	Норвегія	31	1000	усі види	6
1998	Нагано	Японія	32	571	усі види	5

У 1998 році Паралімпійські ігри відбулися в Нагано (Японія). Це перші зимові Паралімпійські ігри, які були проведені поза межами Європи. Робилось це для того, щоб активізувати інтеграцію Паралімпіади у світі, поєднати якомога більше неповносправних спортсменів, розширити міжнародне доброзичливе ставлення до ігор. Ігри проводились з 5 до 14 березня 1998 року. Паралімпіаду оголосив відкритою японський спадкоємний принц Нарухіто. До паралімпійської столиці прибуло 580 спортсменів із 32 країн світу, що зробило ці ігри найчисельнішими в історії проведення зимових Паралімпіад. Спортсмени змагалися у п'яти дисциплінах: гірські лижі, лижні перегони, санний спорт, біатлон і спеціальний санний хокей на льоду. Ковзанярський спорт, який було включено до програми попередньої зимової Паралімпіади було вилучено з програми цих ігор. Знову в неофіційному командному заліку команда Норвегія посіла перше місце, здобувши 18 золотих, 9 срібних і 13 бронзових медалей. Друге місце вибороли спортсмени Німеччини – 14 золотих медалей, а третьою була команда США – 13 золотих нагород.

Підкреслимо, що вперше у зимових Паралімпійських іграх 1998 року змагалася збірна команда України у кількості 12 атлетів. В

скарбничці українських спортсменів виявилось 9 медалей: 3 золотих, 2 срібні та 4 бронзових нагороди. Успішно виступили: Петро Кардаш, Тамара Кулінич, Олена Акоюн, Світлана Трифонова, Ольга Кравчук, яких гідно вшанували в Україні.

Соціальне значення цих змагань було величезним. Генеральний секретар кабінету міністрів Японії Канедзо Мураока підкреслив: “Нинішня Паралімпіада вселила впевненість і волю до життя в багатьох людей з фізичними і розумовими вадами” [24].

3. ДЕФЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

Міжнародний спортивний рух людей з обмеженим слухом веде свою історію з 20-х років ХХ століття. Перші “Олімпійські ігри за версією для глухих” або як їх, здебільшого, іменують Міжнародні Тихі ігри, були проведені в Парижі з 10 по 17 серпня 1924 року завдяки, ентузіазму француза Евгуїна Рубенса-Алкейза. Він зумів об'єднати існуючі на той час шість офіційних національних федерацій Бельгії, Великобританії, Голландії, Польщі, Франції та Чехословаччини. В Іграх також брали участь представники Угорщини, Італії та Румунії, країн, які на той час ще не мали своїх національних федерацій. На Іграх 1924 року спортсмени змагалися з легкої атлетики, велоспорту, футболу, стрільби та плавання. Успіх цих Ігор збудив такий великий ентузіазм, що їх вирішено було проводити відповідно до олімпійської традиції кожні чотири роки [25].

16 серпня 1924 року на зустрічі поблизу Парижу в Ла-Порте Дорсе представники країн-учасниць Ігор, з метою об'єднання всіх спортивних федерацій для глухих спортсменів та організацій, а також для організації проведення регулярних міжнародних спортивних змагань, утворили Міжнародний комітет спорту для глухих. Було створено перший Виконком цього комітету до якого увійшли: президент (Е. Рубенс-Алкейз), два віце-президенти, секретар і головний бухгалтер. Статут Міжнародного комітету спорту глухих було прийнято в Брюсселі 31 жовтня 1926 року на першому Конгресі цього комітету.

Другі Міжнародні ігри для глухих спортсменів було проведено в Амстердамі у 1928 році (18-26 серпня), які супроводжувалися проведенням другого Конгресу в ході якого до CISS приєдналася Швейцарія. Загалом, в період до початку Другої світової війни членами Міжнародного комітету спорту для глухих стали: Данія, Норвегія, Голандія, Швеція, Австрія, США, Японія і Болгарія [8, с.20].

Внаслідок Другої світової війни діяльність Міжнародного комітету було припинено. І лише у 1949 році ця організація знову відновила свою роботу Конгресом в Парижі. На цьому Конгресі було прийнято рішення щодо подальшого проведення Міжнародних Тихих Ігор. В цьому ж році у період з 12 по 16 серпня проводяться VI Міжнародні ігри для глухих у Копенгагені (Данія), участь в яких беруть 393 спортсмена з 14 країн світу. На церемонії відкриття Ігор був присутній датський принц Кнад [25].

На десятому Конгресі (1952 р.) в Копенгагені до Міжнародного комітету приєдналися Іспанія та Югославія. Також було ухвалено принципово важливе рішення щодо проведення Міжнародних зимових ігор для глухих осіб [8, с.20].

Таким чином, перші Міжнародні зимові ігри проводяться у період з 26 по 30 січня 1949 року в місті Зсефельд. У них взяло участь 33 спортсмена з 5 країн [25].

Згодом, у 1955 році до Міжнародного комітету спорту для глухих приєдналися Австралія і Нова Зеландія.

15 липня 1955 року Міжнародний Олімпійський Комітет оголосив про офіційне визнання Міжнародного комітету спорту для глухих Міжнародною федерацією з олімпійським статусом. Після цього на 14-му Конгресі в Мілані (Італія) у 1957 році відповідно до олімпійських традицій було прийнято Статут Міжнародного комітету спорту для глухих. На цьому Конгресі було прийнято також нових членів, серед яких такі країни: Аргентина, НДР, Чілі, Греція, Іран, Ізраїль, Турція, Уругвай і СРСР.

Зауважимо, що зважаючи на виняткову соціальну роль змагань для глухих осіб, у 1966 році Міжнародний комітет було нагороджено Олімпійським Кубком П'єра де Кубертена. З цього часу Ігри було перейменовано у "Всесвітні Ігри глухих", щоб на міжнародному рівні визнати їх специфічний характер. Зокрема, ІХ Ігри у Белграді відбувалися вже під цією назвою. В таблиці 3 і 4 нами подано інформацію про проведення зимових та літніх Всесвітніх ігор глухих або, як їх з 2000 року іменують Дефлімпійських ігор.

На Міжнародному конгресі комітету глухих спортсменів у 1983 році було прийнято новий девіз "Тихих Ігор" - "Рівність через спортивні змагання", дві класифікації членства, угоду про вибір місця проведення ігор за шість років наперед, а також положення про обмеження кількості супроводу спортсменів посадовими особами команд на Дефлімпійські ігри.

Сьогодні Міжнародний комітет спорту глухих визнано головною структурою спорту глухих. Дефлімпійські ігри (літні і зимові) мають той же статус, що і Паралімпійські ігри. Заохочується і поважається МОКом автономія і незалежність усіх національних спортивних федерацій глухих спортсменів. Міжнародний комітет спорту глухих на пропорційній основі бере участь у фінансуванні спортивних змагань осіб з вадами слуху [8, с. 21].

Таблиця 3

**Хронологія проведення, кількість спортсменів
та країн-учасниць літніх Дефлімпійських ігор**

Рік	Ігри і місце проведення	Кількість країн	Кількість учасників
1924	Літні ігри (Париж)	9	133
1928	Літні ігри (Амстердам)	10	210
1931	Літні ігри (Нюрнберг)	14	316
1935	Літні ігри (Лондон)	12	283
1939	Літні ігри (Стокгольм)	13	264
1949	Літні ігри (Копенгаген)	14	393
1953	Літні ігри (Брюссель)	16	524
1957	Літні ігри (Мілан)	25	626
1961	Літні ігри (Хельсінки)	24	594
1965	Літні ігри (Вашингтон)	27	697
1969	Літні ігри (Белград)	33	1183
1973	Літні ігри (Мальме)	32	1061
1977	Літні ігри (Бухарест)	37	1468
1981	Літні ігри (Кьольн)	32	1663
1985	Літні ігри (Лос-анжелес)	29	1423
1989	Літні ігри (Крайсчерт)	30	1380
1993	Літні ігри (Софія)	*	*
1997	Літні ігри (Копенгаген)	*	*

Таблиця 4

**Хронологія проведення, кількість спортсменів
та країн-учасниць зимових Дефлімпійських ігор**

Рік	Ігри і місце проведення	Кількість країн	Кількість учасників
1949	Зимові ігри (Зеефельд)	5	33
1953	Зимові ігри (Осло)	6	43
1955	Зимові ігри (Оберамерхай)	8	57
1959	Зимові ігри (Монча)	8	56
1963	Зимові ігри (Аре)	8	53

Рік	Ігри і місце проведення	Кількість країн	Кількість учасників
1967	Зимові ігри (Биршмесгазен)	12	86
1971	Зимові ігри (Адельбазен)	13	92
1975	Зимові ігри (Лейк-плесід)	15	268
1979	Зимові ігри (Мерібель)	14	180
1983	Зимові ігри (Модена)	16	191
1987	Зимові ігри (Осло)	15	225
1991	Зимові ігри (Калгарі)	16	294
1995	Зимові ігри (Ільяс)	*	*
1999	Зимові ігри (Давос)	*	*

* - інформація відсутня

Отже, від проведення одних Дефлімпійських ігор до наступних спостерігається тенденція до збільшення кількості країн-учасниць і кількості спортсменів. Постійно розширюється програма змагань. Слід відмітити, що Ігри більше відбуваються у Європі, ніж на інших континентах світу.

Цікавим для фахівців та спортсменів є зміст і технологія проведення змагань серед глухих спортсменів. Наш аналіз правил проведення таких змагань показує, що спортивні змагання та їх правила ідентичні загальноприйнятим. Обов'язковою вимогою таких змагань є те, що учасник повинен мати слух не більше 55 децибелів одного вуха (яке краще чує) (детальніше про умови допуску див. додаток 5). Особливістю організації змагань серед глухих спортсменів є те, що дії арбітрів повинні бути чітко видимі. Наприклад, для стартових сигналів використовують світлові сигнали.

Неабияким позитивним моментом Дефлімпійських ігор є те, що завдяки міжнародному пальцевому алфавіту, глухі спортсмени із різних країн, зустрічаючись на міжнародних змаганнях, мають можливість вільно, без перекладачів, спілкуватися один з одним. Збільшення суспільного інтересу до ігор повною мірою відображається у зростанні їх популярності у всьому світі.

4. СПЕЦІАЛЬНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ

Окрім Паралімпійських ігор, у системі міжнародного спорту проводяться також і Спеціальні Олімпійські ігри, призначенні для людей із вадами розумового розвитку. Вони влаштовуються один раз на чотири роки в проміжку між Олімпійськими та Паралімпійськими іграми.

Вперше такі змагання було проведено на початку 60-х років ХХ століття. Ініціаторами таких спортивних змагань було американське подружжя Кеннеді-Шрайвер (сестра Джона Кеннеді Юніс Кеннеді та її чоловік Серджент Шрайвер, відомий не лише як політичний діяч, але як почесний доктор 24 університетів). У родині Кеннеді одна з сестер страждала синдромом Дауна і була позбавлена можливості спілкування з однолітками. Тому Юніс Кеннеді й Серджент Шрайвер вирішили зібрати таких хворих дітей разом і запропонували їм взяти участь у нескладних спортивних змаганнях [26].

У 1963 році до літнього табору у штаті Меріленд з'їхалися хворі діти. І сталося диво: апатичні, замкнені у собі й відлюдкуваті діти, напрочуд швидко відчули смак до занять спортом, поживавішали, стали контактними. Це позначилося на їхній спортивній підготовленості. Заняття вплинули на масу тіла, адже діти з такими хворобами в переважній більшості мають надмірну вагу.

Перші міжнародні Спеціальні Олімпійські ігри (Special Olympics), до участі в яких з'їхалися спортсмени з Канади та США, відбулися у 1968 році в американському місті Чикаго. Близько однієї тисячі розумово-відсталих людей змагалися в бізі та в плаванні.

У грудні 1968 року було створено Міжнародну спортивну організацію для розумово-відсталих атлетів (Special Olympics International), яка функціонувала і досі функціонує як неприбуткова і благодійна організація.

На початку 70-х років спостерігається активне вдосконалення програм Спеціальних Олімпіад. Кількість учасників таких специфічних змагань помітно зростає. Наприклад, у цих програмах беруть участь 50 000 спортсменів із США та Канади.

У червні 1970 року 550 спортсменів змагається у перших відкритих Французьких Іграх Спеціальної Олімпіади. Чи не вперше такі змагання проводяться поза межами США і Канади.

Другі Міжнародні Ігри Спеціальної Олімпіади відбулися з 13 по 15 серпня 1970 року в Чикаго за участю 2000 спортсменів із чотирьох країн:

США, Канади, Франції і Пуерто-Ріко [27]. Тобто поступово змагання набувають міжнародного характеру.

У 1977 році з 5 до 11 лютого в Стимбуот Спрингз, штат Колорадо, проводяться Перші Міжнародні Зимові Ігри Спеціальної Олімпіади за участю більше 500 спортсменів у змаганнях на лижах і ковзанах. З того часу літні та зимові ігри відбуваються кожні чотири роки. В таблиці 5 подано інформацію про усі міжнародні спортивні події в рамках руху Спеціальних Олімпіад.

Зазначимо, що значну роль у розвитку зимових Спеціальних Олімпіад відіграла Канада. Доктор Френк Хайденс з університету Західного Онтаріо, котрий тривалий час вивчав вплив спорту на психічну реабілітацію хворих, виявив, що дозовані фізичні навантаження покращують самопочуття, несуть емоційний заряд бадьорості. Саме його наукові розробки були взяті за основу при формуванні спортивної програми для цієї категорії людей [26].

Впродовж 80-х років Міжнародна спортивна організація для розумово-відсталих атлетів розширює свою діяльність, Ігри набувають популярності. В липні 1985 року Дублін (Ірландія) став місцем проведення I Європейських Ігор Спеціальної Олімпіади, на які з'їхалося 2000 спортсменів [27].

Таблиця 5

**Хронологія проведення міжнародних змагань
в рамках руху Спеціальних Олімпіад**

Рік	Подія	Місце проведення	Кількість країн	Кількість учасників
1963	Перший літній денний табір для людей з розумовою відсталістю	Меріленд США	*	*
1964- 1988	Відкриття літніх денних спортивних таборів	США, Канада	*	*
1968	I Міжнародні ігри	Чикаго, США	2	1000

Рік	Подія	Місце проведення	Кількість країн	Кількість учасників
1970	I Французькі ігри	Франція	2	550
1970	II Міжнародні ігри	Чикаго, США	4	2000
1972	III Міжнародні ігри	Лос-Анджелес, США	*	2500
1975	IV Міжнародні ігри	Плезант, США	10	3200
1977	I Міжнародні зимові ігри	Стимбулт Спрингз, США	*	500
1979	V Міжнародні літні ігри	Нью-Йорк, США	20	3555
1981	II Міжнародні зимові ігри	Вермонт, США	*	600
1983	VI Міжнародні літні ігри	Батон Біч, штат Луїзіана, США	50	4000
1985	III Міжнародні зимові ігри	Юта, США	14	800
1985	I Європейські ігри	Дублін, Ірландія	*	2000
1987	VII Міжнародні літні ігри	Нью-Йорк, США	70	4700
1989	IV Міжнародні зимові ігри	Лейк Тахо, США	18	1400
1990	II Європейські ігри	Стратклайде, Шотландія	30	3000
1991	VIII Міжнародні літні ігри	Сан-Поль, США	76	6000
1996	IX Міжнародні літні ігри	Нью-Гейвен, США	144	7200
2000	III Європейські літні ігри	Гренінген	51	2000

* - відсутність відомостей

Спортсмени руху Спеціальних Олімпіад - як називають спеціальні олімпійський рух, тренуються впродовж року, щоб взяти участь в різних організаційних рівнях у спортивних змаганнях за схемою Олімпійських ігор. У всьому світі щорічно проводиться понад 15 тисяч зустрічей і турнірів з літніх та зимових видів спорту для такої категорії людей. Спеціальні Олімпійські ігри проводяться на кшталт Олімпійських ігор і мають на меті дати розумово відсталим дітям і дорослим додаткову можливість участі в спортивних змаганнях.

Вважається, що Спеціальна Олімпіада є тим заходом, де люди незалежно від рівня фізичних та психічних можливостей, можуть отримувати задоволення і користь від занять спортом, а спеціальні організовані спортивні змагання є ефективним засобом створення стимулів для особистісного вдосконалення. Завдяки тренуванням змаганням люди з розумовою відсталістю мають змогу розвиватися фізично, соціально і духовно.

Як рух, Спеціальні Олімпіади відрізняються доступністю, постійним вдосконаленням і розвитком. При цьому пропонуються нові спортивні програми, які зорієнтовані на осіб з різним рівнем розумової відсталості які дають можливість самореалізуватися кожному бажуючому. В 1981 році Міжнародний Олімпійський комітет в особі Х.А. Самаранча надав право цим змаганням іменуватися "Олімпіада". Зокрема, було сказано, що зважаючи на зусилля Міжнародної організації спорту для розумово відсталих спортсменів, яка сприяє поширенню занять спортом серед осіб з розумовою відсталістю, Міжнародний Олімпійський комітет офіційному порядку визнає Спеціальну Олімпіаду, і надає дозвіл використання найменування «Олімпіада» [28].

Мета Спеціальної Олімпіади – надання допомоги усім людям розумовою відсталістю в соціальній адаптації і самореалізації, створення для них можливості домогтися успіху на спортивній арені й поза межами.

Філософією Спеціальної Олімпіади є гарантія забезпечення кожного спортсменові якісного тренування і проведення чесних, рівноправних змагань. Спортсменам із будь-якими психічними і фізичними вадами надається право змагатися на Іграх на відповідному для їхніх можливостей рівнях.

Розвиток руху Спеціальних Олімпіад на місцевому, національному міжнародному рівнях будується за принципами сучасного олімпійського

руху, але з врахуванням психічних якостей розумово-відсталих людей. На думку К. П'ятилетова [29] Спеціальна Олімпіада від Паралімпіади відрізняється:

1. Спеціальна Олімпіада надає можливості особам з затримкою розумового розвитку змагатися на всіх рівнях атлетичних здібностей, водночас Паралімпіада зорієнтована на максимальні спортивні досягнення;

2. Спеціальна Олімпіада має ексклюзивне право МОК проводити змагання під назвою "Олімпіада";

3. Учасниками Спеціальних Олімпіад є переможці змагань у дивізіонах, куди входять спортсмени за спортивними результатами або рейтингами. На змагання допускаються спортсмени, які пройшли психічне тестування і мають певний рівень інтелекту;

4. Держави-учасниці змагань не здійснюють грошових внесків для страхування спортсменів, як це робиться на Паралімпійських іграх. Спортсменів страхують організатори Спеціальної Олімпіади. Переможці змагань: спортсмени, тренери, судді - не отримують грошових премій.

Існує також різниця в церемонії проведення змагань. Наприклад, на Спеціальних Олімпіадах не піднімаються національні прапори, не виконуються державні гімни, не підводяться загально-командні підсумки в загальному заліку. Піднімаються прапори і виконується гімн Спеціальної Олімпіади лише на честь переможців. В основі ідеології Спеціальної Олімпіади, як зазначають дослідники, стоїть людина, а не результат.

Наш аналіз показав, що організація і проведення Спеціальних Олімпіад має певні принципи і свої завдання. Подаємо їх коротку характеристику.

Зокрема, до принципів Спеціальної Олімпіади відноситься таке:

- створення можливостей для тренувань і участі в змаганнях, подібно до тих, які надаються здоровим спортсменам;

- проведення змагань за такими ж правилами, що і змагання для здорових спортсменів й за подібною технологією суддівства;

- надання розумово-відсталим спортсменам можливості самим вирішувати про участь у змаганнях і включення їх до складу команди, повага їхнього вибору і бажання;

- використання спортивних споруд і спортивних майданчиків, призначених для спортивних занять здорових людей;

- проведення занять спортом впродовж усього року подібно до календаря змагань здорових атлетів;

- турбота про дозвілля, змістовне проведення часу у вільні від змагань години;

- турбота про родинні і дружні відносини, використання можливостей спілкування з іншими спортсменами, залучення неповносправних до громадського життя;

- допомога організаціям і закладам щодо розширення існуючих спортивних програм із залученням розумово-відсталитих людей до тренувань і участі в змаганнях, де учасники одягнені в спортивну форму, підтримуються вболівальниками, забезпечуються транспортом й т.і.;

- турбота про набуття життєвого досвіду, який допоможе розумово-відсталим людям покращити уявлення про себе і довкілля, здобути впевненість у собі, самоповагу, задоволення собою.

Проаналізуємо також і основні завдання, які вирішуються під час підготовки й проведення Спеціальних Олімпіад. Серед них, зокрема, Р.А. Чудная [8, с.30] виділяє:

- залучення до організованої участі більшої кількості атлетів, добровольців, членів сімей;

вдосконалення якості та змісту тренувань і змагань;

- проведення наукових досліджень щодо фізичних та інших можливостей атлетів - учасників Спеціальних Олімпіад;

- популяризація руху в суспільстві.

В організації заходів і залученні засобів для їх проведення Спеціальна Олімпіада опирається на відповідну підтримку національних структур - Міністерств спорту, спортивних федерацій різних держав, громадських організацій, корпорацій, приватних осіб. Вважаємо, що рушійною силою Спеціального Олімпійського руху є його добровільні учасники -- сотні тисяч волонтерів. Зауважимо, що понад 500 тисяч добровольців різного віку жертовно виконують численні обов'язки для підтримки більше 750 тисяч спортсменів, які в теперішній час зайняті в програмах Спеціальних Олімпіад у всьому світі. Як зазначає чимало дослідників [28], завдяки добровільній участі в організації і проведенні змагань Спеціальних Олімпіад, люди краще розуміють можливості осіб з розумовою відсталістю.

До участі в Спеціальній Олімпіаді можуть залучатися особи з розумовою відсталістю віком від 8 років і старше, незалежно від фізичного стану.

Осердя програми Спеціальної Олімпіади складає, як і в класичному спорті, тренування. Рух Спеціальних Олімпійських Ігор уможливорює спортсменам цілорічно тренуватися під керівництвом кваліфікованих фахівців. Досягненням Спеціальних Олімпіад є не спортивні показники, а кількість розумово-відсталих людей, залучених до занять спортом [8, с.31].

Зупинимося детальніше на специфіці проведення змагань серед інвалідів-олігофренів. Особливий характер цих змагань полягає в тому, що учасники для участі в змаганнях, поділяються на групи за віком, статтю і рівнем майстерності.

За віковою ознакою спортсмени поділяються на такі групи:

1. До першої групи належать спортсмени, вік яких сягає 15-18 років;
2. До другої групи належать спортсмени, вік яких сягає 16-21 року;
3. До третьої групи належать спортсмени, вік яких сягає 22 і більше років (таблиця 6).

Таблиця 6

Розподіл розумово-відсталих спортсменів за віковою ознакою

Група	Вік, років
1	15-18
2	16-21
3	22

Спортсмени розподіляються також на групи за рівнем майстерності. У кожній групі різниця між показниками результатів найкращого і найгіршого її членів не повинна перевищувати 10%. Для визначення рівня майстерності проводяться класифікаційні змагання. Наприклад, коли шість спортсменів змагаються з бігу на стометровій дистанції, і показаний ними час складає: 23,5; 23,8; 24,1; 26,1; 26,4; 27,3, то змагання будуть проводитись у середині таких двох груп:

- група А: 23,5; 23,8; 24,1
- група Б: 26,1; 26,4; 27,3

Як бачимо, у кожній з цих груп різниця між показниками кращого і гіршого результатів її членів не перевищує 10%.

Зауважимо, що програма змагань в останній час постійно змінюється, вдосконалюється. Усі види спорту в програмі Спеціальних Олімпіад поділяються на офіційні та показові.

До програми офіційних змагань Спеціальних Олімпіад входять такі види спорту: літні - баскетбол, боулінг, бейсбол (з м'яким м'ячем), велоспорт, волейбол, гольф, кінний спорт, кеглі, легка атлетика, стрибки у воду, ритмічна гімнастика, роликові ковзани, софтбол, теніс, футбол, художня гімнастика; зимові - гірськолижний, ковзанярський спортивний спорт, полі-хокей, фігурна їзда на ковзанах, хокей на підло [27].

Існують також, показові види спорту: бадмінтон, веслування в каное, велоспорт, важка атлетика, гандбол, настільний теніс, теніс [с.31].

Підкреслимо, що для того, щоб будь-який вид спорту в програмі Спеціальної Олімпіади було віднесено до програми офіційних змагань, він повинен відповідати таким критеріям:

- відповідність вимогам, які встановлені для офіційних видів спорту
- проведення змагань або чемпіонатів на національному рівні впродовж двох останніх років у 12 національних програмах Спеціальних Олімпіад;
- подання матеріалів про цей вид спорту в Комітет з прав проведення Спеціальних Олімпіад. При цьому допускається використання аудіовізуальних матеріалів.

Остаточне рішення про надання виду спорту статусу офіційно приймається Правлінням і Головою Міжнародної організації спорту розумово-відсталих спортсменів.

Для того, щоб будь-який вид спорту було віднесено до показових повинні враховуватися такі фактори:

- інтерес до виду спорту з боку тренерів, розумово відсталих осіб, також організацій, пов'язаних з потенційними учасниками Спеціальних Олімпіад;
- включення виду в програму, повинно сприяти підвищенню рівня підготовленості спортсменів, розрахованого на річний цикл тренувань змагань;

- такий вид спорту дозволяє з користю брати участь в тренуваннях і спортивних змаганнях особам з розумовою відсталістю, які в теперішній час не беруть участі в Спеціальних Олімпіадах;

- включення виду в програму забезпечує ефективний відпочинок і проведення дозвілля з користю для осіб з розумовою відсталістю;

- такий вид спорту повинен бути визнаний МОКом або Міжнародною організацією спорту розумово-відсталих спортсменів;

- необхідно, щоб з такого виду спорту існувала визнана міжнародна спортивна федерація;

- з цього виду спорту повинен існувати підкомітет зі спортивних правил;

- міжнародна або національна спортивна федерація повинні взяти зобов'язання про надання допомоги у підготовці тренерів, посадових осіб і спортсменів;

- повинні бути розроблені необхідні методичні матеріали для здійснення підготовки тренерів, посадових осіб і спортсменів;

- Комітет зі спортивної медицини Спеціальних Олімпіад повинен проаналізувати цей вид спорту і оголосити свій висновок про те, якою мірою він відповідає нормам охорони здоров'я та безпеки спортсмена;

- Комітет Спеціальних Олімпіад зі спортивних правил повинен вивчити цей вид спорту і зробити свій висновок про те, якою мірою він надає спортсменам Спеціальних Олімпіад можливість участі у спортивних тренуваннях і змаганнях, які вимагають достатньої віддачі.

Разом з тим зазначимо, що Комітет Спеціальних Олімпіад з правил проведення спортивних змагань, виходячи з рекомендацій Комітету зі спортивної медицини, забороняє в межах Спеціальних Олімпіад певні види спорту і спортивні змагання. До них відносяться ті, які за висновками Комітету зі спортивної медицини не відповідають прийнятим Спеціальними Олімпіадами мінімальним нормам охорони здоров'я і безпеки. Комітет зі спортивної медицини і Комітет з правил проведення спортивних змагань прийшли до висновку, що змагання з цих видів спорту піддають спортсменів невиправдано високому ризику отримати травму (особливо травми, які залишають наслідки на все життя).

Окрім вказаних міркувань про здоров'я і безпеку, існують певні причини світоглядного характеру для заборони того чи іншого виду

спорту. Зокрема, види спорту, в яких мають місце сутички одного спортсмена з іншим, суперечать основним принципам Спеціальних Олімпіад і не включаються в програму. Це такі види спорту, як бокс, різні види спортивних единоборств, регбі, американський футбол тощо.

Зауважимо, що за роки існування Міжнародної організації спорту розумово-відсталих спортсменів вона перетворилася на міжнародну організацію, яку підтримують політичні, громадські організації та бізнесові кола усього світу.

Сьогодні до організації належать 151 національна федерація усього світу. В цей рух залучено кілька мільйонів людей різних професій, серед яких лікарі, психологи, тренери, спортсмени. За майже 40-літній період існування проведено більше двох десятків міжнародних літніх та зимових змагань, в яких взяли участь тисячі спортсменів [29].

Специфічною особливістю цих Олімпіад є те, що спортсмени змагаються не за командну першість, як представники відповідної країни-учасниці, а розподіляються на дивізіони, тобто, колективи сформовані відповідно зі складністю захворювання, щоб усі мали однакові можливості для виступів. Такий розподіл відповідає гаслу Спеціальної Олімпіади: «Дайте мені змогу перемогти, але якщо не пощастить, додайте мені сміливості у цьому бажанні».

Вважаємо, що відомий популярний олімпійський вислів: «Головне не перемога, а участь» найбільше підходить до цих змагань, адже саме такі змагання додають багатьом неповносправним людям життєво наснаги й надії, як нагадування про те, що коли вони разом - жодна хвороба не страшна.

Таким чином, з 1968 року один раз в чотири роки проводяться Спеціальні Олімпійські ігри. Для участі в цих змаганнях спортсмени поділяються на групи за віком, статтю і рівнем майстерності. Такий розподіл дозволяє забезпечити практично однакові умови проведення змагань, а бажання перемогти сприяє активізації розумових процесів учасників.

Очевидно, що зародившись у 60-ті роки, Спеціальні Олімпійські ігри за своєю ідеєю несуттєво відрізняються від Паралімпійських ігор. Різниця полягає в тому, що для участі у перших залучаються лише особи з вадами опорно-рухового апарату, а до участі у других - тільки особи з вадами розумового розвитку.

З 1996 року змагання для осіб з вадами розумового розвитку внесено у програму Паралімпійських ігор. Спортсмени цієї нозології узяли участь у літніх Паралімпійських іграх в Атланті (1996 р.) і Сідней (2000 р.), а також на зимових Паралімпійських іграх в Нагано (1998 р.). Однак, внаслідок порушень правил змагань на Паралімпіаді-2000 особи з вадами розумового розвитку сьогодні вилучені з участі у літніх та зимових Паралімпійських іграх і питання щодо допуску їх до цих змагань поки що не вирішено.

Міркуємо, що, можливо, з часом Міжнародна організація для розумово-відсталих спортсменів знайде ефективну та якісну класифікаційну систему розподілу спортсменів на групи за важкістю захворювання і особи цієї нозології зможуть знову брати участь у Паралімпійських іграх. Адже у цьому випадку такі люди зможуть активно спілкуватися з неповносправними інших нозологій, що значно збагатить їх світогляд, а отже, сприятиме їх кращому розвитку.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши специфіку розвитку спорту неповносправних, підкреслимо, що ця ділянка спортивного руху є однією з найменш висвітлених у вітчизняній, науковій і науково-популярній літературі.

Разом із тим в останні роки спорт неповносправних осіб набув чималого поширення в багатьох країнах світу. Формуються відповідні структури інвалідного спорту і в Україні.

Серед найбільш помітних та значущих, як у спортивному, так і у соціальному плані змагань є Паралімпійські ігри, Дефлімпійські ігри та Спеціальні Олімпійські ігри.

Наша збірка є першою спробою проаналізувати історію розвитку цих змагань, показати їх роль і значення у суспільстві та виявити окремі сучасні проблеми в їх організації і проведенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олімпійська Хартія: Міжнародний Олімпійський комітет. - К.: Олімпійська література, 1999. - С. 11.
2. Башкирова М.М. Спорт для инвалидов и олимпийское движение // Новое мышление и олимпийское движение: материалы всесоюзного научного симпозиума "Международное олимпийское движение: проблемы и тенденции развития на современном этапе" (Рига, 11-13 мая 1989 г.). - Москва, 1990. - С. 203-208.
3. What is IPC? <http://www.paralympic.org> (24. 06.2001).
4. Башкирова М.М. Актуальные вопросы физической активности и спорта инвалидов // Олимпийский спорт и спорт для всех: материалы Международного научного конгресса. - Минск, 2000. - С. 172-178.
5. Паралімпіада-2000: Новий крок молодій незалежній державі. - К.: Національний комітет спорту інвалідів України, 2001. - С.3.
6. Стопоров А.Г., Редько Б.П. Медико-социальная реабилитация инвалидов с последствиями травм и заболеваний спинного мозга. - К.: Здоровье, 1997. - С. 5-9.
7. Платонов В.Н., Гуськов С.И. Олимпийский спорт: Учебник: в 2-х кн. - К.: Олимпийская литература, 1994.- Кн.1. - 496 с.
8. Чудная Р.В. Адаптивное физическое воспитание. - К.: Наукова думка, 2000. - 358 с.
9. Копій О.В. Історичні особливості розвитку спорту серед інвалідів // Физическое воспитание студентов творческих специальностей: Сб. научных трудов под ред. Ермакова С.С. - Харьков: ХХПИ, 1999. - № 3, С.31.
10. Paralympic Games 1960, Rome.
<http://www.paralympic.org/games/1960/content.asp>. (2.07. 2001).
11. Paralympic Games 1964, Tokyo.
<http://www.paralympic.org/games/1964/content.asp>. (2.07. 2001).
12. Рymar О. Особливості утворення та розвитку організаційних структур паралімпійського руху // Молода спортивна наука України: збірн. наукових статей з галузі фізичної культури та спорту. - Львів, ЛДДФК, 2001. - Вип. 5. - Том1. - С.156.
13. Paralympic Games 1968, Tel Aviv.
<http://www.paralympic.org/games/1968/content.asp>. (2.07.2001).

14. Paralympic Games 1976, Toronto. <http://www.paralympic.org/games/1976/content.asp>. (2.07.2001).
15. Paralympic Games 1980, Arnhem. <http://www.paralympic.org/games/1980/content.asp>. (2.07.2001).
16. Paralympic Games 1984, Stoke Mandeville and New York. <http://www.paralympic.org/games/1984/content.asp>. (2.07.2001).
17. Кудряшов А.Л. Паралімпіада - 96 // Олімпійська арена. - 1997. - N 7. - С. 10-12.
18. Paralympic Games 1996, Atlanta. <http://www.paralympic.org/games/1996/content.asp>. (2.07.2001).
19. Результати виступу національної збірної команди України на XI Паралімпійських іграх // Олімпійська арена. - 2001. - спецвипуск. - С. 20-21.
20. Сушкевич В. Це був триумф людських спроможностей // Олімпійська арена. - 2001. - спецвипуск. - С. 38-39.
21. П'ятилетов К. Звідки пішли паралімпійці // Спортивна газета - 2000. - 7 листопада. - С.6.
22. Paralympic Winter Games – Overview. <http://www.paralympic.org/games/0202/asp>. (2.07.2001).
23. Paralympic Winter Games <http://www.paralympic.org/games/winter/general.htm>. (2.07.2001).
24. Паралімпіада у Нагано стартувала // Спортивна газета - 1998. - 16 березня. - С. 1.
25. Based on extracts from articles by Antonie Dresse, founding CISS Secretary-General, Jerald Jordan, former CISS President, and from CISS Bulletin. <http://www.ciss.org/history.html>. (15.09.2001).
26. Кудряшов А.Л. Запалити вогонь надії // Олімпійська арена. - 1997. - N 1. - С. 8-9.
27. Сборник материалов к лекциям по физической культуре и спорту инвалидов Московского областного государственного института физической культуры. - Малаховка, 1993. - С. 56-71.
28. Материалы тренировочного семинара «Специал Олимпик Интернешинал». - Москва: Советский спорт, 1991. - 80 с.
29. П'ятилетов К. Спеціальні Олімпіади // Спортивна газета. - 2001. - 20 квітня. - С.6.

ДОДАТКИ

Справедливі умови змагань між спортсменами з функціональними порушеннями забезпечуються з допомогою класифікації. В усіх спортивних рухах цьому питанню приділяється особлива увага.

До кожних Паралімпійських ігор розробляється класифікаційна стратегія, яка включає класифікаційну базу для всіх видів спорту Паралімпійських ігор і процес підтвердження класифікації. В Паралімпійських іграх розрізняють загальну і функціональну класифікації. Загальна класифікація розглядає діагноз, ступінь ураження організму. Функціональна – функціональні можливості для участі в змаганнях відповідного виду спорту. Процес класифікації організовується кожною федерацією по видам спорту в індивідуальному порядку і триває на протязі усього чотирьохрічного циклу між Паралімпійськими іграми.

СПОСОБИ І МЕТОДИКИ ТЕСТУВАНЬ

ЗАГАЛЬНА КЛАСИФІКАЦІЯ

Додаток І

Класифікації інвалідів із порушеннями опорно-рухового апарату (ПОРА)

1. Мануально-м'язеве тестування

Згідно медичної класифікації за Григоренко В.Г., Глобою А.П. (1991 р.) в основі якої лежать такі дані: м'язова сила, пропріоцептивні м'язові відчуття, утримання рівноваги в положенні сидячи, пластичність м'язів, деформація кістково-суглобового апарату, користування візком, стан тренуваності, а головне – рівень і ступінь пошкодження хребта спинного мозку.

Порушення провідності спинного мозку може бути повним ч частковим залежно від ступеня пошкодження нервових волокон. Згідно цим рухи і гнучкість можуть бути вражені повністю або частково.

М'язову силу оцінюють за опором, що може чинити інвалід пр пасивному русі в тому чи іншому суглобі, за обсягом активних рухів, також безпосередньо через динамометрію. Варто мати на увазі, що обся і сила рухів можуть бути обмежені внаслідок патології в суглобах, м'яза та внаслідок рубцевих змін шкіри.

Оцінювання м'язової сили проводять за 5-ти бальною міжнародно системою.

0 балів - відсутність довільного м'язового скорочення;

1 бал - довільне м'язове скорочення є достатнім для виконанн повного руху (5-10% нормальної сили м'язу);

2 бали - довільне м'язове скорочення є достатнім для виконанн повного руху без опору сили ваги (25-30% нормальної сили м'язу);

3 бали - довільне м'язове скорочення є достатнім для виконанн повного руху проти опору сили ваги (близько 50% норми);

4 бали - довільне м'язове скорочення є достатнім для виконанн повного руху проти сильного опору;

5 балів - повна функція м'язу.

2. Класифікація міжнародної Сток-Мандевільської федерації, яка керує розвитком спорту спортсменів на візках (ISMWSF)

Визначення ступеня м'язової сили може здійснюватись як за допомогою апаратних методів, так і візуально. Згідно міжнародної класифікації ISMWSF інваліди з порушеннями функцій спинного мозку поділяються на такі класи:

клас 1А - пошкоджений верхньо-шийний відділ, трицепс слабший "3" по м'язовому тесту (MT);

клас 1Б - пошкоджений нижньо-шийний відділ, сила м'язів згиначів і розгиначів пальців рук слабше "3", трицепс - "4-5" по MT;

клас 1С - пошкоджений нижньо-шийний відділ, м'язи згиначі і розгиначі пальців "4" і більше по MT;

клас 2 - область пошкодження з першого по п'ятий грудний хребець, хворий не може втримувати рівновагу сидячи;

клас 3 - область пошкодження з п'ятого по десятий грудний хребець, хворий здатний втримувати рівновагу сидячи;

клас 4 - область пошкодження з десятого грудного по 3 (включно) поперековий хребець, чотирихоголовий м'яз не функціонує;

клас 5 - область пошкодження з третього поперекового по другий крижовий хребець, сила чотирихоголового м'язу від "3" і більше;

клас 6 - область пошкодження нижче другого крижового хребця.

3. Класифікаційна система для інших уражень опорно-рухового апарату

Ця система є функціональною класифікаційною системою, що може бути застосована при ураженнях рухового апарату незалежно від діагнозу. Ураження повинно бути постійним (стаціонарним або прогресуючим).

а) Моторний парез (частковий параліч) або повний параліч нижніх кінцівок. При цьому:

використовується мануально-м'язове тестування (ММТ) за 5-ти бальною шкалою (додаток 1);

перевіряються м'язові функції стегна, коліна, гомілково-стопного суглобу.

б) Моторний парез або повний параліч верхніх кінцівок. При цьому:

використовується ММТ за 5-ти бальною шкалою;

– тестуються м'язові функції плеча, ліктя, зап'ястка, передпліччя, пальців.

в) Рухливість суглобів (тестування пасивних рухів проводиться допомогою кутоміра):

– стегна: погіршення у згинанні 60% або анкілоз (нерухомість суглоба);

– коліна: дефект випрямлення на 30% або анкілоз;

– гомілково-стопного суглобу: анкілоз;

– плеча: рука піднімається тільки на 135% або анкілоз;

– ліктя: дефект випрямлення на 45% або анкілоз;

– зап'ястку: анкілоз.

Міжнародна класифікація спортсменів-інвалідів з наслідками дитячого церебрального паралічу (CP-ISRA)

Клас - 1

Квадраплегія (тетраплегія) - важкі ураження. Потреба використання візка з електричним приводом або помічника для переміщення.

Нижні кінцівки вважаються не функціональними для будь-якого виду спорту через обмеження діапазону сили та контролю рухів, значне обмеження діапазону рухів верхніх кінцівок, труднощі в згинанні та розгинанні спини у процесі виконання спортивних рухів.

Клас - 2

Квадраплегія (тетраплегія) - важкі або помірні ураження. Недостатня функціональна сила всіх кінцівок, але спортсмен здатний самостійно пересувати візок.

Помітний ступінь наявності функцій в одній або двох нижніх кінцівках, інколи спортсмени цього класу можуть ходити. Обмеження діапазону рухів верхніх кінцівок, згинання та розгинання тулуба можливе при використанні верхніх кінцівок та голови.

Клас - 3

Квадраплегія (тетраплегія) - важка геміплегія (параліч руки і ноги). Спортсмен самостійно здатний пересувати візок, а також виконувати усі спортивні рухи за допомогою здорової руки і ноги. Можна спостерігати згинання та розгинання тулуба без допомоги верхніх кінцівок і голови.

Клас - 4

Диплегія (параліч однойменних частин тіла) - важкі або помірні ураження. Добра функціональна сила верхніх кінцівок і тулуба з мінімальними обмеженнями в русі. Під час стояння важко втримувати рівновагу, навіть при використанні допоміжних засобів, тому використовують візок.

Клас - 5

Диплегія - помірні ураження. Може бути проблемним використання допоміжних засобів під час ходьби, але не обов'язково під час стояння чи виконання спортивних рухів. Зсув центра маси тіла може призвести до втрати рівноваги. Незначні обмеження рухів верхніх кінцівок.

Клас - 6

Атетоз або атаксія - мінімальні ураження. Спортсмен здатний ходити без допоміжних засобів. Усі чотири кінцівки мають функціональні ураження під час виконання спортивних рухів. Спортсмени цього класу мають більш обмежені рухи верхніх кінцівок ніж спортсмени класу 5, але набагато краще функціонують нижні кінцівки.

Клас - 7

Геміплегія. До цього класу включають осіб, які можуть вільно ходити без допоміжних засобів, але часто кульгають через спастичність м'язів ноги. Добре функціонує не уражена частина тіла.

Клас - 8

Цей клас для спортсменів з мінімальними ураженнями верхніх та нижніх кінцівок.

**Класифікаційна система
Міжнародної спортивної організації інвалідів (ISOD)
(здійснює керівництво спортом спортсменів - ампутантів
та спортсменів з порушеннями органів руху)**

1. Класифікація при ампутаціях

Система базується на видах набутої ампутації та уражень кінцівок (лісмелії), які нагадують придбану ампутацію.

Позначення:

АК - ампутація над/через колінний суглоб;

ВК - ампутація під коліном, але через/над гомілковостопний суглоб;

АЕ - ампутація над/через ліктьовий суглоб;

ВЕ - ампутація нижче ліктьового суглобу, але по/над зап'ястковим суглобом.

Класифікація ампутацій

Класи	Вид пошкодження	Характеристика пошкодження
A1	двобічна АК (над/через колінний суглоб)	двобічна ампутація стегна
A2	однобічна АК	однобічна ампутація стегна
A3	двобічна ВК (під коліном, але через/над гомілково-стопний суглоб)	двобічна ампутація гомілки
A4	однобічна ВК	однобічна ампутація гомілки
A5	двобічна АЕ (над/через ліктьовий суглоб)	двобічна ампутація плеча
A6	однобічна АЕ	однобічна ампутація плеча
A7	двобічна ВЕ (нижче ліктьового суглобу, але по/над зап'ястковим суглобом)	двобічна ампутація передпліччя

Класи	Вид пошкодження	Характеристика пошкодження
A8	однобічна BE	однобічна ампутація передпліччя
A9	Різні співіснуючі ампутації у межах верхніх та нижніх кінцівок.	

2. Класифікація спортсменів-інвалідів з порушеннями органів руху

КЛАС L1

Включає спортсменів з вираженими спастичними ураженнями усіх кінцівок.

Приклади: багаточисленні склерози, м'язова дистрофія, ревматоїдний артрит тощо.

КЛАС L2

Включає спортсменів з вираженими спастичними ураженнями 3-ох або 4-ох кінцівок, але з дещо меншими ніж спортсмени класу L1.

Приклади: важка геміплегія, параліч однієї кінцівки з деформаціями інших, багаточисленні склерози з наслідковими хворобами.

КЛАС L3

Включає спортсменів з обмеженим функціонуванням 2-ох або 3-ох кінцівок, з дещо меншими ніж спортсмени класу L2.

Приклади: геміпарез.

КЛАС L4

Включає спортсменів з обмеженим функціонуванням двох кінцівок.

Приклади: анкілоз однієї кінцівки у поєднанні з обмеженим функціонуванням іншої.

КЛАС L5

Включає спортсменів з обмеженим функціонуванням однієї або двох кінцівок, але з дещо меншим ніж у спортсменів класу L4.

Приклади: анкілоз коліна, парез руки.

КЛАС L6

Включає спортсменів з незначними обмеженнями у функціонуванні кінцівки.

Приклад: артрит, остеопороз, анкілоз.

Класифікація спортсменів з вадами розумового розвитку

Особи з вадами розумового розвитку класифікуються за допомогою тестів. Класифікація здійснюється за визначенням інтелектуального рівня людини (коефіцієнту інтелекту (IQ)). Внаслідок цього існують такі групи:

Показники IQ різних груп розумової відсталості

IQ (бали)	Рівні відсталості
85-68	прикордонна
67-52	слаба
51-36	середня
35-20	важка
нижче 20	відверто виражена

“Слаба” відсталість вважається “розумовою відсталістю, що піддається навчанню”, такі люди вважаються здатними на часткову соціальну інтеграцію і досягнення низького рівня.

“Середня” відсталість розглядається як “розумова відсталість, яка піддається тренуванню”, такі люди не здатні для навчання вільному читанню і самостійності.

“Важка” і “відверто виражена” відсталості не мають перспектив для навчання.

Окрім вищезгаданих груп відсталостей є ще “прикордонна відсталість”, коли коефіцієнт інтелекту коливається в межах від 85 до 68 IQ.

Участь у спортивних змаганнях допускалися спортсмени коефіцієнт інтелекту яких не перевищував 75 IQ, але внаслідок того, що дана система класифікації не забезпечує об'єктивного поділу спортсменів за важкістю захворювання, її не використовують. Разом з тим, іншої системи класифікації спортсменів з вадами розумового розвитку ще не запропоновано.

Класифікація спортсменів-інвалідів з вадами слуху

Для визначення ступеню зниження слуху використовують такий прилад як аудіограма. З його допомогою слух оцінюють у таких характеристиках, як децибели (Дб). В таблиці подано методик класифікації осіб з вадами слуху.

Група	Рівень слуху (Дб)	Характеристика Пошкодження	Використання слухових апаратів
перша	26-40	Труднощі у визначенні на слух місця розташування того, хто говорить. Погано розуміють промову на тлі загального шуму.	використовують
друга	41-55	Утруднене розуміння промови середньої гучності на відстанях, що перевищують 1-1,5м. Не розрізняють звуки.	використовують
третя	56-70	Чують лише звук гучного голосу біля самого вуха і зрідка розрізняють окремі слова.	використовують
четверта	71-120 тотальна глухота	Практично нічого не чують, окрім дуже голосних і різких звуків на відстані декількох метрів від себе	не використовують

До Дефлімпійських ігор допускаються ті спортсмени, слух яких не менше 55 Дб одного вуха (яке краще чує).

**Класифікація інвалідів з вадами зору
Міжнародної асоціації спорту сліпих (IBSA)**

Для участі в міжнародних змаганнях для спортсменів з вадами зору використовують класифікацію Міжнародної асоціації спорту сліпих (IBSA). За нею спортсмени з цим видом ураження поділяються на такі класи:

КЛАС В1

Спортсмени не здатні розрізнити контури своєї руки чи предмету на будь-якій відстані, у будь-якому напрямку.

КЛАС В2

Спортсмени здатні розгледіти свою руку. Гострота зору 2/60 (здатність бачити на відстані 2 футів те, що здорові бачать на відстані 60). Поле зору менше 5 градусів.

КЛАС В3

Гострота зору спортсменів-інвалідів цього класу коливається в межах між 2/60 – 6/60. Поле зору від 5 до 20 градусів.

Класифікацію спортсменів-інвалідів з порушеннями зору проводить призначений міжнародною федерацією фахівець.

Перевірка зору відбувається за виміром ока з кращою корекцією. Ті учасники, котрі використовують контактні лінзи або окуляри, повинні бути в них під час класифікації, незалежно від того, чи будуть вони на них під час змагань.

Слід сказати, що окрім вище наведеної загальної класифікації існує ще функціональна класифікаційна система для кожного виду спорту, який включено до програми Паралімпійських ігор (оцінюються функціональні можливості спортсменів для участі в змаганнях відповідного виду спорту).

Виступи українських спортсменів на Паралімпійських іграх Паралімпіада - 1996

Збірну України представляли інваліди трьох нозологій: інваліди пошкодженнями опорно-рухового апарату, інваліди з вади зору та вадами розумового розвитку. Вони узяли участь у п'яти видах паралімпійської програми, а саме: з легкої атлетики, плавання, пауерліфтингу, стрільби з лука, волейболу сидячи. За підсумком Паралімпіади наші спортсмени завоювали 7 медалей, серед яких 1 золота, 4 срібні та 2 бронзові.

№	Прізвище, ім'я спортсмена	Нагорода (кількість)	Вид спорту
1	Василь Лішинський	золото (1) срібло (1)	штовхання ядра метання диска
2	Олена Акоюн	срібло (3)	плавання
3	Юрій Андрюшин	бронза (1)	плавання
4	Ігор Горбенко	бронза (1)	потрійний стрибок

В змаганнях з волейболу сидячи взяло участь 12 команд. Команд України посіла сьоме місце.

В неофіційному командному заліку Україна посіла 44 місце.

Паралімпіада - 2000

Українські спортсмени гідно представили Україну на цих Паралімпійських іграх, виборовши 37 медалей: 3 золотих, 20 срібних і 14 бронзових нагороди, встановили 19 рекордів: світу – 2, Європи – 3, України – 14.

№	Прізвище, ім'я спортсмена	Нагороди (кількість)	Вид спорту
1	Юрій Андрюшин	золото (1)	плавання
2	Олександр Мащенко	золото (1)	плавання
3	Олександр Ясиновий	золото (1) срібло (1)	легка атлетика легка атлетика
4	Олена Акоюн	срібло (3)	плавання
5	Антон Скачков	срібло (2)	легка атлетика
6	Сергій Норенко	срібло (2)	легка атлетика
7	Роман Дзюба	срібло (2)	легка атлетика

№	Прізвище, ім'я спортсмена	Нагороди (кількість)	Вид спорту
8	Сергій Колос	срібло (1)	легка атлетика
9	Данило Середин	срібло (1)	легка атлетика
10	Олександр Іванюхін	срібло (1)	легка атлетика
11	Ігор Горбенко	срібло (1) бронза (1)	легка атлетика легка атлетика
12	Іван Кіценко	срібло (1)	легка атлетика
13	Ігор Пашенко	срібло (1) бронза (1)	легка атлетика легка атлетика
14	Ігор Боднар	срібло (1)	легка атлетика
15	Лідія Соловійова	срібло (1)	пауерліфтинг
16	Сергій Атаманенко	срібло (1)	стріляба з лука
17	Сергій Бабій	срібло (1)	футбол
18	Володимир Кабанов	срібло (1)	футбол
19	Микола Ковальський	срібло (1)	футбол
20	Сергій Крот	срібло (1)	футбол
21	Ігор Лигвиненко	срібло (1)	футбол
22	Андрій Цуканов	срібло (1)	футбол
23	Валерій Новопольцев	срібло (1)	футбол
24	Андрій Розтока	срібло (1)	футбол
25	Свген Жучинін	срібло (1)	футбол
26	Тарас Дутко	срібло (1)	футбол
27	Сергій Вакуленко	срібло (1)	футбол
28	Андрій Данилов	бронзи (2)	легка атлетика
29	Руслан Бурлаков	бронза (2)	плавання
30	Сергій Норенко	бронза (1)	легка атлетика
31	Данило Середин	бронза (1)	легка атлетика
32	Олександр Іванюхін	бронза (1)	легка атлетика
33	Інна Дяченко	бронза (1)	легка атлетика
34	Андрій Жильцов	бронза (1)	легка атлетика
35	Вадим Калмиков	бронза (1)	легка атлетика
36	Людмила Османова	бронза (1)	пауерліфтинг
37	Наталія Іванова	бронза (1)	настільний теніс

В неофіційному командному заліку Україна посіла 13 місце.

Зимові Паралімпійські ігри - 1998

Вперше у зимових Паралімпійських іграх 1998 року (Нагано) брала участь збірна команда України у кількості 12 осіб. В скарбничці наших спортсменів виявились 9 медалей: 3 золотих, 2 срібні та 4 бронзових нагороди.

№	Прізвище, ім'я спортсмена	Нагороди (кількість)	Вид спорту
1	Петро Кардаш	золото (3)	лижні перегони
2	Тамара Куліниш	срібло (1) бронза (1)	біатлон лижні перегони
3	Ольга Кравчук	срібло (1)	лижні перегони
4	Олена Акопян	бронза (2)	лижні перегони біатлон
5	Світлана Трифонова	бронза (1)	лижні перегони

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ПЕРЕДУМОВИ ЗАРОДЖЕННЯ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР	5
2. ГЕНЕЗА ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ	9
2.1. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЛІТНІХ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР	9
2.2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЗИМОВИХ ПАРАЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР.....	18
3. ДЕФЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	23
4. СПЕЦІАЛЬНІ ОЛІМПІЙСЬКІ ІГРИ	27
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	39
ДОДАТКИ	41

Список пояснення окремих термінів

Плегія (параліч) – втрата довільних рухів у досліджуваному сегменті, кінцівці.

Парез – зниження м'язової сили в уражених сегментах, кінцівках, яке не дозволяє виконати звичні рухи або окремі функції.

Параплегія (диплегія) – втрата (відсутність) довільних рухів у двох кінцівках (нижніх або верхніх).

Геміплегія – втрата (відсутність) довільних рухів верхньої і нижньої кінцівок однієї сторони тіла.

Геміпарез – зниження м'язової сили в м'язах верхньої і нижньої кінцівок однієї сторони тіла.

Парапарез - зниження м'язової сили у двох кінцівках (нижніх або верхніх).

Тетраплегія - втрата (відсутність) довільних рухів в усіх кінцівках.

Тетрапарез - зниження м'язової сили в усіх кінцівках.

Підписано до друку 29.11.2001 р.
Формат 60х90/16. Папір друк. Ум. друк. арк. 3,5.
Наклад 300 прим. Зам. №477.

Надруковано видавничим центром
Львівського національного університету імені Івана Франка
79002, м.Львів, вул.Дорошенка, 41.